

Svedočenje Nikola Šašo

Ljubica i Petar Šašo ubijeni su tokom vojne operacije „Oluja“ u Dvoru na Uni. Još uvek traje potraga za njihovim telima. Jedno od njihove dece, Nikola Šašo, svedočio je o stradanju svojih roditelja na Petom forumu za tranzicionu pravdu u Podgorici, 29-30. maja 2009. godine.

Nikola Šašo: „Ja sam Šašo Nikola, rođen sam 23.07.1955. u Ljeskovcu, Dvor. Sad da vam dalje generalije ne nabrajam, to za vas i nije nešto naročito bitno, srednju školu završio sam u Ljubljani, radio i studirao u Zagrebu, i tako dalje, i tako dalje. Cijeli život sam ja radio u Zagrebu, moji roditelji su bili, živjeli su na Baniji, u selu Ljeskovcu gdje su i rođeni i cijeli život su živjeli. Otac Petar rođen je 1927, majka Ljubica 1925, znači starije osobe obadvije, gdje sam ja redovno, kao i svi ostali odlazio tamo, odlazio tamo i imao sam stalno s njima i te kontakte i zajedno smo mnoge te stvari rješavali. Znači ostali smo, bez obzira što sam ja živio i radio u Zagrebu, imao porodicu i tako, do 1995. Bitna je ovdje jedna stvar, mislim reći, ali za ovo i za REKOM i za sve šta se može događati, recimo, kad je masa činjenica poznata, ništa nije nepoznato i svejedno vi ne možete, recimo, doći do... da vam bar isporuče ta tijela vaših mrtvih, najdražih i tako dalje. Ja sam odmah poslije, u Hrvatskoj kažu Redarstveno-vojna akcija *Oluja*, poslije, bio sam u Zagrebu, dva-tri puta sam dobijao poziv za mobilizaciju, što sam izbjegavao normalno, da ne idem ubit oca i mater, tako su mnogi Srbi koji su živjeli tada doživljavali tu sudbinu. Bilo je primera da su se, neki su se obesili, neki su bježali, tu sto sudbina ima. Ja sam bio jedan od tih gdje je izbjegavao tu obavezu, jednostavno da idem na Baniju, na ratište, na roditelja svoje koji tamo žive. Redarstveno... ta vojna akcija *Oluja* kad je krenula ja nisam ni znao, slušao sam isto kao i svi ostali proglase predsednika Tuđmana da svi ostanu kod svojih kuća, i tako dalje. Jedni od tih koji su se odlučili bili su moji roditelji, da ostanu kod svoje kuće. Oni nisu nigdje dalje otišli od Gline i Dvora, možda ili i Bosanski Novi na stočni pijac ili tako, to je bio njihov radijus kretanja, a bavljenje nekom politikom nema, mislim, nema ni govora, niti su se zanimali, jedino što su znali za svoje imanje i njive i tako što su to obrađivali. Za njima je svima bila raspisana potjernica, u Hrvatskoj kažu tjeratica, tako da sam ja u Zagrebu od 1990. do 1993. živio bez ikakvih dokumenata. Kad sam god došao na velesajam, to oni koji znaju i koji poznaju gdje su se izdavale osobne karte, lične karte i tako dalje, stalno mi je govoreno da je za mojim ocem raspisana potera, za masovna ubistva, rušenje policijskih objekata, i tako dalje. Ja nisam znao, nisam shvatao to, jer sam znao, imao kontakta preko brata koji je bio, nisam znao u stvari šta je. Međutim, to je za svakim skoro drugim raspisana bila takva potjernica, ko se u to vreme zadesio na području te Krajine, ko se u to vreme zadesio. I ako ste vi bilo šta htjeli da rešite, odmah su to u kompjuter ušli. Jasno je da je to posle dokazano da to ništa nije tačno i da to sve, ali to ne vrijedi ništa. Međutim, kad se dogodila ta *Oluja* ja sam poznavajući mnoge ljude u Zagrebu i neke poznate ljude, ja sam molio i došao sam do jednoga ministra i molio sam ga da me pusti da idem kod roditelja, jer ja sam stalno bio u nadi da su oni živi i da su se tu negde sklonili ili kod kuće i da idem preuzet, da ih dovezem sebi. Ja sam tako i razmišljao, i stvarno, meni su ljudi izašli u susret, ja sam sedam dana nakon, recimo, te Redarstvene akcije, dok Dvor nije bio faktički saniran, a vi znate šta znači nesanirano područje gdje se odvio takav jedan sukob. U Dvoru na Uni, to mnogi ne znaju, u Dvoru na Uni, to je ostalo, to je i van medija ostalo, tu je pobegao... i UNHCR odatle je pobegao za Topusko. Recimo, Hrvatska nije dva mjeseca pustila ni jednog novinara, ni hrvatskog, izuzev ako to nisu vojni, dokumentacija i tako dalje. Što se tiče

civilnih novinara, niti novinara niti bilo koga u Dvor na Uni, dva mjeseca nije ušao. Ja sam ušao uz tu molbu i tako preporuku, mada nikakve garancije nije bilo da vi možete ući u Dvor na Uni, recimo, niti vam je bilo ko mogao izdat, to nije postojalo da vam neko izda, recimo, propratnicu neku ili neku dozvolu za ulazak i to. Ja sam ušao uz tako, uz, uz jednu, takoreći, vezu; ušao sam u Dvor na Uni. U Dvoru na Uni je bila takva situacija... recimo, ako poznajete geografiju Dvora, prema Žirovcu to je bila kolona jedno petnaest, pa jedno petnaest kilometara, recimo, gdje je bilo od zgaženih traktora, ljudi, perje, ja u životu ono nisam vidio, perja, kanti, to je jedno čudo, niti se to moglo proć. I tamo kad sam došao, normalno, kad sam došao pretresali su me, ja sam rekao zbog čega dolazim i tako dalje, i igrom slučaja naletio sam na jednog poznaka, ime mu je Ante, ja sam ga poznavao još od pre i on je znao, znao je za moje roditelje, znao je da dolazim po tome, znao da nikada nisam bio u ni jednim vojnim jedinicama, i tako dalje i on mi je rekao da je nemoguće uopće preć taj dio, recimo, što je, ima pobijenih civila, cela ta kolona koja je ostala, jer dogodila se tu situacija kako ide dolinom riječice Žirovac, kako ide cesta, muslimanske snage su preko Bihaća kod sela Žirovac su presekle izbegličku kolonu i napale su i počele ubijati te na traktorima, te civile i te starce i pljačkati, a sa druge strane kod sela Rujevica, to je nekih jedno dvanaest kilometara od Dvora na Uni, je to isto izvršila hrvatska vojska. Tako da su ti civili ostali faktički bez, jer se vojska prva izvukla, bez ikakve zaštite, bez ičega. Bio je jedan punkt UNHCR-a u Dvoru, oni su pobjegli odmah za Topusko, tako da faktički ostalo na milost i nemilost to. Moji roditelji nisu htjeli da idu, oni su krenuli 7.08.1995. i to oni nisu išli od kuće nego su im rekli, zapretili da dolaze i muslimanske snage i onda su oni mislili pa ne možemo između dvoje opstati nikako i oni su tada krenuli prema Dvoru na Uni, na traktorskoj prikolici sa Šašo Đurom jednim iz Ljeskovca, nekim mojim rođakom - 34 /2 Dvor na Uni, Đurić Julika - Ljeskova 45, Šašo Anđelija - Ljeskova 37, koji su zajedno krenuli prema Dvoru. Dolaskom u sami Dvor kod kružnog toka, oni tamo koji znaju gdje se to okreće prema Zagrebu i dole prema Bosni, kod kružnog toka tu je presečena kolona i počelo je onda, tu je počeo sukob i pucanje po tim civilima u koloni i tad je nastalo i tada su moji roditelji pre toga, još jedno dolje nekih pedeset metara, su se predali hrvatskoj vojsci i dali su izjavu da žele da ostanu u Hrvatskoj, da žele da ostanu kod svoje kuće. Oni su popisani...

Nataša Kandić: Samo trenutak. Nikola, vi to znate zato što imate potvrdu?

Nikola Šašo: Jeste, sve, imam izjave i svedoka i sud gdje sam podnosio za Forum [Srpski demokratski forum] i tako dalje, mislim, to nikakva tajna nije, to znaju i Ivan Grujić [predsednik Uprave za zatočene i nestale], i tako dalje. Međutim, reći ću vam, bez obzira na sve, ne možete dobit tijela. I to što mene muči i zato što sam ja došao. Ja nisam došao ovde da pričam, jer vi ste se ovakvih priča naslušali, hvala Bogu. Ako je iko napunjen toliko tim pričama, vi jeste, tu ta skupština. Ali da vam kažem, šta znači kad imate znači sve i mjesto događaja, i sate, u osamnaest sati se dogodio taj događaj. Zar...

Nataša Kandić: Nikola, ali samo ajde im ispričajte šta vi tamo zatičete, šta vidite.

Nikola Šašo: Ja kad dolazim u Dvor, kada sam došao u Dvor, tad zatičem recimo, razrušenu gore opštinu. Dolje prema benzinskoj pumpi u Dvoru ima još mrtvih tijela koja nisu sanirana, spaljen jedan dio tamo pored Borova, pored neke zgrade trospratnice, spaljen taj dio i jednog, Jozo se zvao, ja mu sad, imam i zapisano prezime, al' sad to je nebitno sad. On je bio vojni policajac i srećom je bio bratić od nekog, jednog što sam ja poznavao kaže, jer oni su preuzimali taj teren, oni su preuzimali teren kad vojska, znači, izvrši svoje onda dolazi ta vojna policija preuzima

teren da kao spreči pljačkanje, i tako dalje. On kaže da nije vidio na manjem mjestu toliko mrtvih civila koliko je vidio u Dvoru, ja sam pitao „pa koliko ti to misliš“, kaže „negdje oko tristo civila je, samo trista civila u Dvoru“. Do sada to se nigdje nije spominjalo u medijima, to je ostalo tako jedna ta, tako jedna tajna se provlačila, ja mislim da su mogli uraditi snimke i satelitima, svime i te kolone i toga svega, da niko o tom nije pričao. Evo, ja sam to, recimo, zatekao u Dvoru na Uni i to vam je strašna slika. Recimo, kad sam od Siska išao, pa šta da vam pričam to je mrtva stoka, napuhnuta na putu, negdje možeš proći, negdje voziš, prolaziš, na svaki, recimo, imate pet punktova, morate doći do Dvora, ispituju vas, a onda, šta da vam kažem, pitanje sreće, preporuka, nama ništa ne znači preporuka, i tako, sve su to peripetije, ali da vas ja sad ne uvodim u to, da vam kažem kako se sve završilo. Moji roditelji oko sedam sati, negdje, ustvari oko šest sati oni se predaju hrvatskoj vojsci i bivaju popisani. Pored njih ostaju četiri hrvatska vojnika, jer to su mi posvedočili ovi ljudi koje sam pročitao, ostaju četiri hrvatska vojnika i tu ostaje jedna grupa civila od sedamdeset ljudi. Oni su trebali dati izjave, neko ko želi za Srbiju, to ga odvajaju posebno na stranu, neko ko želi da ostaje kod svoje kuće odlazi posebno u stranu. Moji roditelji među, u toj grupi koja je izjavila da želi da ostane kod svoje kuće i onda su popisani od strane hrvatske vojske i oni su išli u jednu drugu grupu. U sedam sati, naveče, u 19 časova naveče je vršeno transportiranje negdje ili nešto još je kasnije vršeno transportiranje svih tih civila za Kostajnicu, gdje su ih tamo postrojili, sad da ja ne pričam, to su ona da li ćete na streljanje, da li ćete, plašenje, i tako dalje, međutim, uglavnom, oni koji su bili mlađi ispod pedeset godina ti su završili u zatvoru, u Sisku, u Popovači, i tako dalje. Starija lica, starije osobe iznad toga, recimo, stare žene, stari muškarci, recimo, njih su, pretežno žene su to bile, njih su stavljali u sabirne centre koji su bili u Ivanjiću, u Popovači, u Sisku i njih su razvozili po tim centrima, u osnovnoj školi u Sisku recimo, razvozili su ih po tim centrima. Međutim, ja sam saznao od tih, kad sam podigao ove ljude iz Ivanjić grada, iz centra, ja sam saznao da moji roditelji nisu. Ja sam onda, normalno, malo dig'o tražnju. Prvo što je bilo, ja sam izvršio kontakt sa UNHCR–om, ali vama je vrlo teško bilo tada, recimo, da vi kao Srbin tražite nekoga, jer su naučeni samo da Hrvati traže svoje, jer su se tada sukobi odvijali. Da vi tražite, recimo, nekoga, a dolje ima cijeli ešalon, recimo, tih sekretarica, koje faktički su samo zgužvale taj moj faks koji sam ja poslao, glavnome tom iz UNHCR–a i bacile. Ja sam išao dolje, lično tamo, recimo, da samo pokrenem to traženje, da čak traženje samo pokrenem i da sam imao čak sukoba da zavedem samo UNHCR–u, koji je zamislite, recimo, ja sam od Zagreba 70 kilometara, a UNHCR–u je trebalo tri mjeseca da mi pošalje informaciju da kod moje kuće nema živih mojih roditelja. Onda možete misliti kako je taj sistem funkcionisao. Međutim, ja ne nalazim moje roditelje niti u jednom od centara, ja vam ne trebam pričati koliko sam provezao tih centara, gdje god sam čuo da negdje nešto ima. I onda sam stupio u kontakt sa Grujićem, generalom Grujićem. Međutim, tu jedino što mi je čovjek garantovao, rekao mi je „ja garantujem iskontroliraću sve i jedan zatvor, među živima nigdje u zatvoru nisu“. Ja sam rekao, onda idemo dalje, ako nisu među živim, negdje moraju bit među mrtvim. Međutim, od tada ja sam podnio u Međunarodni Crveni križ u Zagrebu, podnio sam znači zahtev za traženje, Jugoslavenski Crveni krst dok je bio zajedno Crna Gora i Srbija, isto tako ništa, Crveni križ Hrvatske Zagreb, zatim Udruženje porodica nestalih, poginulih lica u Krajini i Hrvatskoj, Crvenom krstu Srbije, Hrvatska komisija za nestale Zagreb koju Ivan, general Ivan Grujić kod njega sam tri, četiri puta bio. Međutim do današnjega dana ja nikako ne mogu dobiti niti jednu informaciju niti o roditeljima mojima. Nakon sedam godina morao sam završiti zakonsku, recimo, zakonsku tu da nakon sedam godina objavim da su oni mrtvi, jer vi ne možete, Hrvatska je postavila takve propise da vi ništa ne možete uraditi ako su vama roditelji nestali, vi nemate pravo niti na nasljedstvo, niti na ništa, recimo, dok se ne raščisti taj slučaj. Vi morate otići tamo, privesti staraoca koji će se kao starati u vezi postupka, ako bi oni negdje

pronašli, pa objaviti da su nestali, pa proglasiti mrtvim, pa cijeli taj postupak prođe. Tako da sam ja priveo svjedoke kad je Srpski demokratski forum isto krenuo u neku akciju, dosta ovako agilnu u Hrvatskoj, čak su po svim opštinama bili postavili svoje urede i da će to funkcionisati kao dok se to stanje ne sredi. Međutim, od toga nema ništa, to znaju i oni, od toga nema ništa. Ja sam to sve uredno predao njima sa svim dopisima, sa svim svedočenjem, sa sudskom izjavom, sa svime i od toga nema ništa. Ja vas ne bih sad zamarao, a recimo da ja vama prepričavam taj cijeli put, recimo, toga odlaska šta se događalo, šta se događalo... Ja sam odlazio u to selo, šta se događalo, ako vam kažem da selo Ljeskovac, tu gdje sam ja rođen, deset godina, ja mislim da je prošlu godinu negde, ili četrnaest godine, prošlu godinu dobilo struju, struju je dobilo negde prošlu godinu, mislim da je to treći mjesec bio kad su dobili struju. E sad, vi zamislite život tih ljudi tamo, a da ne pričam, recimo, dok je vojska... recimo, u moju kuću su konkretno bacili bombu i tako da vide da im sučajno ne pretili opasnost jer normalno nikoga nije bilo i tako dalje, i tako dalje. Ali, recimo, znam te seljane i te ljude, normalno, gdje sam rođen, znam šta su oni koji su ostali, koje je pozvao Tuđman da ostanu i koji su ostali, znam kako su ispitivani. Evo vam konkretno, recimo, da baratam, navikao sam uvek da baratam imenima i prezimenima, da ne bude da izmišljam što se može provjeriti. Vukšić Nikola i Šuštanj Jovo, recimo, su pritvoreni u svinjac i tu su premlaćivani da priznaju da li im je neko bio u četnicima, i tako dalje. Pretrese te, recimo, u dvanaest sati noću vam upadne policija, da li imate tu, da li... kad se već sve završilo, kad se već sve završilo. Onda da vam ne pričam, recimo, kakva je tu situacija bila i kako se to događalo. Međutim, od tada, od toga dana, recimo, predaje mojih roditelja Hrvatskoj vojsci, recimo, ja do današnjeg dana ništa ne znam. Ja kad sam došao u Hrvatski Crveni križ i predao sam tamo, pitao sam ih jednom, oni su trebali da upute, rekli su da će uputiti vojsci zahtjev da im da odgovor jer oni su se faktički predali, potpisali kod vojske, oni su ostali u nadležnosti vojske. Međutim, oni su dobili taj odgovor, ja kad sam tražio, imam pod brojem evidentirano predaju, recimo, tamo zahtjeva za traženje i oni su rekli „to je tajna“. E sad, ta tajna, ako je to tajna od mene koji sam ja sin i vršim potraživanje roditelja, ja ne znam, vi ste dali kao antimortalne podatke i to ostaje tajna. Pa ja kažem zašto bi to bila tajna ako ja tražim tijela od mojih roditelja, recimo, da sahranim, i tako. Tako da, da vam kažem, bez obzira na sve, ako ne postoji, recimo, ako se ne prisile ove vlade tih država današnje, recimo, da urade nešto na to, bez obzira ako vi imate i sve te podatke i ako vi imate svjedoke i ako vi želite da izvršite tužbu, vi vrlo teško ćete ako tu nema, ako tu nema neke volje da se to uradi, vrlo teško ćete bilo šta postići. Ja sam konkretno razgovarao i sa Silvijom Degenom i sa onim advokatom Brankom, recimo, u Zagrebu, poznajem dosta tih ljudi, gdje i danas odlazim ja u Zagreb. Ja bih najradije bio da mi publika budu ljudi iz Zagreba, a ne ovi jadni isto napaćeni kao što ja, ali hoću vam reći, bez obzira na to sve vi ništa ne možete rešiti dok se ne da signal. Da ne kažem vam ja u tome mome, u toj mojoj tragediji, mome hodanju i traženju mojih roditelja... Pa vi možete zamisliti, ja se nalazim u Zagrebu, a ginu mi roditelji sedamdeset kilometara od mene i ja do njih niti mogu, niti mogu pomoći, niti ništa i posle niti mogu, a državljanin ja i oni državljani i niti u jednoj vojsci, niti se ičim bave, a za njima raspisana, ljudima sedamdeset godina, raspisane potjernice za masovna rušenja objekata, uništavanje, a oni nisu, jedino ako su otišli na stočni pijac, recimo, u Bosanski Novi ili Glinac, to su bili najbliži, to je bio njihov najdalji radijus kretanja. Ali to je za svakim, to je, to je jednostavno tako vreme bilo i onda, znadete, u čovjeku proradi. Ja vama, ja vas neću opterećivat šta sam ja prolazio, na tim putovima i dovijao se da dođem, da obiđem ta mesta, da obiđem te centre, i tako dalje, i nije sad ovdje za priču, ali hoću vam ovu priču ispričat bez obzira znači, meni su ubili i oca i mater, znači, nisu živi, to je četrnaest godina da nisu živi i bez obzira što imam sve podatke, što imam svjedoke koji su saslušani od suda i kad sam trebao da izvršim, kaže to je skup postupak koji košta 100.000 i na kraju će vam ako Hrvatska država ne pristane da

rješava te slučajeve, na kraju će vam doći neko iz vojske, kada vi doterate, izvedete dokaze i sve dalje, a na kraju će vam doći vojska koja će vam reć „pa nemamo mi ništa, mi smo pustili ljude kući“ i nikome ništa. Bez obzira što su potpisali, što imaju odgovornost prema njima, nikome ništa za to se ne događa. Da vam ne kažem samo, vi mnogo saradujete sa ovima međunarodima, oni su toliko opstruirali, oni su toliko, ja sam na svojoj koži osjetio. Recimo, oni su toliko opstruirali kojekakve, recimo, radove, akcije da, ja na mome primjeru lično ako vam kažem sedamdeset kilometara od Zagreba, UNHCR koji je imao neograničeno da se može kretati, jedino gdje ne vode se borbe, ako je on trebao tri mjeseca da meni dostavi podatke da su bili kod moje kuće i da moji roditelji nisu... onda možete misliti koja je to pomoć bila, koja je to pomoć bila. Evo to je, kažem vam, to je priča nažalost. Istrajte ovi koji imate isti sučaj kao ja, istrajte, nemojte stati na tom, vjerojatno ja sam zbog bolesti, ja sam tri infarkta preživio, moj brat je isto infarkt dobio, u familiji više niko nije normalan, jer smo bili vezani, vezani za te roditelje. Faktički, oni su nas othranili, petoro djece, školovali, i tako dalje, znači jednu moralnu u sebi imaš i obavezu i dužnost, bar da odeš na taj, da odeš na taj grob. I tako da bez obzira što sam ja radio i uspješno i dobro, i rođen sam i živio sam u Zagrebu veoma dugo, znači cijeli život, ali kad vam kažem kad vam se tako nešto izdogađa, onda vi više ni ne znate ni kud, ni gdje ste, ni kud pripadate, ni šta. Ja potpuno razumijem te ljude, ja namjerno izbjegavam te skupove, bez obzira što sam i pozivan u ovo udruženje naše iz Krajine. Recimo, ja sam izbjegavao jer meni tek krene emocija, a ne znam šta sam tamo preživio oko tog traganja, tako da radije ne idem na to. Evo ovo sam se odazvao jer mislim da je ovo dobar gest da se napravi, recimo da se napravi, pa da vam eto ispričam i to, i tako. Ja ne bih, ja vas ne bih htio više opterećivati. Hvala što ste me pozvali, što ste me saslušali. Nemam više, jedino ako vi imate nešto da pitate.“